

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

**«СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТА ПРІОРИТЕТНІ
ЗАВДАННЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК»**

20–21 жовтня 2017 р.

м. Запоріжжя

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:**Голова оргкомітету:**

Кирпиченко О. Е. – к.філол.н., доцент, директор Інституту іноземної філології Класичного приватного університету.

Члени оргкомітету:

Михед Т. В. – д.філол.н., професор, професор кафедри зарубіжної літератури Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Торкут Н. М. – д.філол.н., професор, завідувач кафедри англійської філології та зарубіжної літератури Інституту іноземної філології Класичного приватного університету;

Радишевський Р. П. – д.філол.н., професор, завідувач кафедри полоністики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Пронкевич О. В. – д.філол.н., професор, директор Інституту філології Чорноморського національного університету імені Петра Могили;

Фоменко О. Г. – д.філол.н., доцент, завідувач кафедри теорії та практики перекладу Інституту іноземної філології Класичного приватного університету;

Дяків Х. Ю. – к.філол.н., доцент, доцент кафедри міжкультурної комунікації та перекладу Львівського національного університету імені Івана Франка;

Литвак С. Я. – к.філол.н., доцент, професор кафедри теорії та практики перекладу Інституту іноземної філології Класичного приватного університету;

Мосієвич Л. В. – к.філол.н., доцент, заступник завідувача кафедри теорії та практики перекладу Інституту іноземної філології Класичного приватного університету;

Марінеско В. Ю. – к.філол.н., доцент, доцент кафедри теорії та практики перекладу Інституту іноземної філології Класичного приватного університету;

Петращук Н. Є. – к.філол.н., доцент, доцент кафедри німецької філології Львівського національного університету імені Івана Франка;

Смурова Л. І. – к.філол.н., доцент, професор кафедри теорії та практики перекладу Інституту іноземної філології Класичного приватного університету;

Шатова І. М. – к.філол.н., доцент, доцент кафедри англійської філології та зарубіжної літератури Інституту іноземної філології Класичного приватного університету.

Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 20–21 жовтня 2017 р. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2017. – 118 с.

ISBN 978-966-916-396-7

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на всеукраїнську науково-практичну конференцію «Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук», яка відбулась на базі Класичного приватного університету 20–21 жовтня 2017 р.

УДК 80(063)

Медіалінгвістика: білінгвальний аспект	
Попович Б. Ю.	93
«Хибні друзі перекладача» як проблема міжкультурної комунікації	
Шабан А. І.	95
 НАПРЯМ 7. ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО	
Метажанровий статус мандрівної прози	
Розінкевич Н. В.	98
 НАПРЯМ 8. ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН	
«Метафізична школа» Джона Донна в сучасному літературознавчому дискурсі	
Безруков А. В.	103
Корейська дитяча ілюстрована книга ХХ століття	
Могилко Ю. О.	105
Особливості гендерної картини світу в шотландській поезії другої половини ХVІІ – першої половини ХVІІІ ст.: сімейний аспект	
Сластьон С. Е.	107
Образність природних стихій в австралійському поетичному дискурсі	
Фінік Є. О.	111
Основні положення воєнної стратегії У Ці в трактаті «Про військове мистецтво» («吳子兵法»)	
Чухній О. Ю.	114

НАПРЯМ 7. ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

МЕТАЖАНРОВИЙ СТАТУС МАНДРІВНОЇ ПРОЗИ

Розінкевич Н. В.

викладач

Університетського коледжу

Київського університету імені Бориса Грінченка,

аспірант

Інституту філології

Київського університету імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

У новітньому літературознавстві представлено абсолютно різні позиції виміру щодо визначення жанрового статусу мандрівної прози. Науковці її класифікують як жанр, але все частіше говорять про нові принципи оформлення художньої цілості – метажанрові.

Метою тез є виявлення та обґрунтування метажанрових особливостей мандрівної прози.

Білоруський науковець В. Капцев, звертає увагу на «первинну складність у визначенні жанру «мандрівної прози», яка поєднує в собі риси есе, автобіографічної прози, мандрівного нарису» [6, с.373] і уточнює, що в мандрівну прозу закладені метажанрові ознаки: «*«Мандрівна проза» має свою традицію, що склалася і є синтетичним жанром, який відноситься одночасно як до літератури, так і журналістики. В її основі знаходиться факт, реальне місце подій, проте автор ділиться з читачем своїми враженнями, що робить суб'єктивний фактор визначальним»* [6, с.373].

Метажанр (в означенні М. Бахтіна – це позаієрархічна жанрова форма [1, с. 358], в означенні В. Мірошнікова – це «синтетична форма культури» [9]) утворюються внаслідок жанрової модифікації та гібридизації літератури. У працях Т. Бовсунівської вказано, що метажанр не належить до роду, та охоплює і зумовлює жанрові форми [4, с. 11]: «він «вивищує[ться] над усіма жанрами як певний субстрат тривких ідей» [3, с. 7].

Російський дослідник Є. Пономарів теж розмежовує поняття жанр і метажанр: «Метажанр за низкою ознак нагадує традиційний жанр – який виді-

ляється згідно з предметом зображення семантичної ємності матеріалу, його організації, певній (оцінній) позиції по відношенню до світу» [10, с. 13].

Причини виникнення метажанрів українські науковці пояснюють прагненням: «подолати умовно-літературний простір шляхом опанування загальнокультурного» [7, с. 65 – 69]; «людини в умовах накопичення знання цілісно сприйняти і осмислити дійсність, <...> пізнати себе і визначити своє місце у всесвіті» [11, с.132]; «змістово-формальної єдності поширити свій вплив і збагатитися за допомогою взаємопроникнення жанрів в жанровій системі» [13, с. 75].

Науковці сходяться на думці, що метажанр є ширшим поняттям за жанр, тому що це позародове явище, яке виходить за літературно-формальні межі традиційного жанру. У метажанрі відбувається змішування чи об'єднування родів та жанрів за якоюсь спільною інваріантною ознакою, на яку нашаровуються інші атрибутивні ознаки. Метажанр є типом родового (рід + рід: епіка + лірика і т. ін.) або видово-жанрового (вид + вид, жанр + жанр) синкретизму (сполучення, зсуву) [14] чи є синтетичним утворенням (рід + вид, рід + жанр), що виникає шляхом видово-жанрового синтезу (мобільності, взаємопроникнення, трансформації, еволюції, гібридизації) у процесі історико-літературного розвитку й еволюції жанрів, також внаслідок авторського перероблення фікційного та фактуального начал.

Синкретизм в оформленні художньо-документальної / документально-художньої цілісності мандрівної прози проявляється, наприклад, у діалектичному перетині та змішуванні меж документального та художнього, поетичного та прозового, центрального та периферійного, наукових жанрів та романів, книжної та фольклорної традиції. У метажанрі також відбувається когеренція різноманітних інтенції (естетичних, пізнавальних, релігійних, культурологічних, філософських, психологічних, виховних, історичних і ін.). Такі процеси, безперечно, впливають на поетику творів, тому що відбувається гетерогенне компонування жанрів, а не відтворення якоїсь трафаретної формули. Метажанр виходить за межі мистецтва літератури та існує в інших видах мистецтва: культурі, журналістиці, природничих і суспільних науках, кіно, інтернет-просторі. Наприклад, В. Капцев як зразок метажанру згадує «новий комплексний культурний проект (книга і однойменний фільм), який критики виділяють як новий жанр «іденті» [6, с. 377].

Українська дослідниця Т. Черкашина зазначає, що термін метажанр «може використовуватися в кількох смислових значеннях»: 1) «сукупність різновидових, різножанрових творів, об'єднаних за типологічним і тематичним принципами»; 2) «синтезований багатожанровий твір, який поєднує у своїй структурі різні види документального чи художнього письма» [12, с. 211].

Таким чином, мандрівна проза, за типологією Т. Черкашиної, є метажанром-новоутвором у першому значенні, який об'єднує корпус певних специфічних різножанрових текстів літературної творчості з різними (змістовими, формальними, типологічним, тематичним) моделями висловлювання. Такі твори мають свою традицію. Це визначення є досить широким, однак дозволяє охопити варіанти побутування мандрівної прози у найрізноманітніших невіршових літературних жанрах у поєднанні з дотичними до них жанрами «науки чи мистецтва, об'єднаних за певною ознакою» [5, с. 112]. Так проявляється головна ознака літератури такого типу, яка відрізняє її від інших масивів творів – синтетичність [14].

Також метажанровість таких творів проявляється у відображенні «подвійного світу» (за визначенням П. Білоуса [2, с. 40]), тобто у накладанні, злитті, зіставленні одного світу з іншим: реального, побаченого мандрівником та уявного, про який мандрівник знає з книг, інтернет-простору, з усних розповідей.

Подібно мислить українська дослідниця О. Снітовська, вивчаючи інтелектуалізовану літературу, стосовно до якої застосовує поняття метажанр як «жанровий новоутвір, який виникає як когеренція різних форм свідомості (мови, філософії, релігії, міфології, науки, моралі, права, політики та мистецтва) на основі інтелектуально-раціонального підходу до художньо-естетичного відображення / сприйняття дійсності у мистецтві слова і вияв естетичної рефлексії суб'єкта літературної творчості (у системі: автор – твір – герой – читач / глядач / критик / дослідник), що обумовлює вибір зображуваних явищ, характер художньо-авторського ставлення до них і рефлексивні судження про них, інноваційні індивідуальні зміни в композиційній структурі твору та засобах поетики» [11, с. 132].

Мандрівна проза є метажанром, тобто синтетичним утворенням, яке виникло на основі жанрового синкретизму в результаті жанрового синтезу, тобто взаємодії різних художніх наративних форм (жанрових модифікацій, змістоформ). Унаслідок культурно-історичного процесу мандрівна проза реалізується й утверджується у літературному просторі в стійких формах (за О. Мамуркіною [8]: щоденниковій, епістолярній, мемуарно-автобіографічній). Отож, у межах мандрівної прози формується розгалужена жанрова гібридизована система до якої входять: ходіння, нотатки, подорожні щоденники, мемуари, мандрівні нариси, спогади, життєписи, подорожні записки, листи, травелоги, а також – художньо-документальні романи, повісті, новели, що приводить до появи метажанру.

Хоча, наприклад, травелог, як одиничний твір є метажанром за типологією Т. Черкашиної у другому значенні, тому що це складний текст, якому передуює

поїдка, потім додаються власні думки, почуття, суб'єктивні враження мандрівника, що виникли у процесі подорожі, рефлексія, а далі ці почуття переробляються в наратив. Автор споглядає, вивчає, освоює, збирає матеріал, різними інтелектуальними способами осмислює його і оформлює в прозовий жанр.

Подібну думку висловлює Є. Пономарів: *травелог* (в означенні автора – *подорож*), «в силу своєї структурної свободи, переростає жанрові кордони, вбирає в себе ті чи інші жанри – точніше, користується ними на свій розсуд – і розростається до невеликої самостійної «літератури», що розташовується на межі художньої й нехудожньої, мистецтва і не мистецтва». Це «один з найбільш беззаперечних прикладів метажанру» [10, с. 13].

Висновки. Таким чином, природа і сутність мандрівної прози, до корпусу якої входять різноманітні структурно-композиційні наративні форми та гібридні жанри є метажанровою. Можемо з упевненістю твердити, що мандрівна проза є типологічним метажанром, подібно до інтелектуальної прози, філософської есеїстики, соціальної фантастики, філософсько-наукової лірики, «які виникають на стику естетизації філософії та філософічності, екзистенційності літератури і конкретизовані метажанровими змістоформами» [11, с. 133].

Література:

1. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / М.М.Бахтин / Сост. С. Г. Бочаров; Текст подгот. Г.С. Бернштейн и Л.В. Дерюгина; Примеч. С. С. Аверинцева и С.Г. Бочарова. – М.: Искусство, 1979. – 424 с.
2. Білоус П.В. Тяжіння Святої Землі: українська паломницька проза : монографія / Петро Білоус. – К: Академвидав, 2013. – 208 с.
3. Бовсунівська Т.В. Жанрові модифікації сучасного роману: монографія / Т.Бовсунівська. – Харків: Діса плюс, 2015. – 368 с.
4. Бовсунівська Т.В. Теорія літературних жанрів: жанрова парадигма сучасного зарубіжного роману : підручник / Т. В. Бовсунівська. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. – 519 с.
5. Галич О.А. Вступ до літературознавства: [підручник для студ. вищ. навч. закл.] / О.А. Галич. – Луганськ : Вид-во «ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. – 288 с.
6. Капцев В.А. Трансформации жанра «путевой прозы» в современную эпоху / В.А. Капцев // Журналістыка-2013: стан, праблемы і перспектывы: матэрыялы 15-й Міжнар. навук.-практ. канф., 5–6 сн. 2013 г., Мінск / рэдкал.: С.В. Дубовік (адк. рэд.) [і інш.]. – Мінск, 2013. – Вып. 14. – С. 373–377.

7. Мажара Н.С. Теория метажанра в контексте литературы «non Fiction» / Н.С. Мажара // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – № 19(230). – 2011. – С. 65 – 69.

8. Мамуркина О. В. Художественный нарратив в путевой прозе второй половины XVIII века: генезис и формы [Электронный ресурс]: дисс. ... кандидат. фил. наук: 10.01.01 / О.В. Мамуркина. – Санкт-Петербург, 2012. – 188 с. – URL: <http://www.dissercat.com/content/khudozhestvennyi-narrativ-v-putevoi-proze-vtoroi-poloviny-xviii-veka-genezis-i-formy#ixzz4OeanZUS6> (Дата обращения 17.010.17).

9. Мирошников В.М. Становление и развитие философского романа Леонида Леонова [Электронный ресурс]: дисс. ... доктора фил. наук: 10.01.01 / В.М.Мирошников. – Москва, 2001. – 483 с. – В.М. Мирошников. – URL: <http://www.dissercat.com/content/stanovlenie-i-razvitie-filosofskogo-romana-leonida-leonova> (Дата обращения 17.010.17).

10. Пономарев Е. Р. Типология советского путешествия: «Путешествие на Запад» в русской литературе 1920 – 1930-х годов: диссертация ... доктора филологических наук: 10.01.01 / Е. Р. Пономарев. – Санкт-Петербург, 2014. – 577 с.

11. Снітовська О.Й. Метажанрові особливості інтелектуалізованої літератури / О. Й. Снітовська // Мова і культура. – 2013. – Вип. 16, т. 1. – С. 130-136. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2013_16_1_22 (Дата звернення 17.010.17).

12. Черкашина Т.Ю. Мемуарна, автобіографічна, мемуарно-автобіографічна проза: термінологічний аспект / Т. Ю. Черкашина // Вісник Житомирського державного університету. – 2014. – Випуск 1(73). – С. 210 – 214.

13. Юферева Е. Динамика периферийных жанров в русской поэзии второй половины XIX века : монография / Е. В. Юферева. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. – 408 с.

14. Юферева О. Синтетичний жанр і контамінаційна єдність: теоретичні аспекти / О. Юферева // Питання літературознавства. – Випуск 81, 2009. – С. 111–121.